

DIALOGURI

PENTRU UN PROGRAM COERENT DE PROMOVARE A LECTURII

Câteva cuvinte de început: În afara editării revistei „Perspective” și a organizării anuale a unui simpozion național de didactică, ajuns la ediția a VII-a, *Cercurile de lectură* a fost proiectul de cea mai mare anvergură al asociației, atât în ceea ce privește numărul celor implicați sau acoperirea zonală, cât și durata și posibilitățile de dezvoltare. De la început, proiectul - al cărui scop a fost promovarea lecturii cărții de literatură - a fost conceput pe două niveluri: unul de cercetare didactică și celălalt cu caracter practic. Bucurându-se în primele 18 luni de sprijinul unui partener de prestigiu, Institutul Cultural Român, proiectul s-a construit - după aplicarea unor chestionare (aprilie-mai 2004) ce vizau interesul pentru lectură al unui număr de peste 1300 de elevi - pe baza experienței a 24 de profesori din douăsprezece județe și a consultanței unor specialiști în problemele lecturii (Paul Cornea de la Universitatea București, Alina Pămfil, Sanda Cordoș de la UBB, Cluj). A fost pus în practică în anul școlar 2004-2005 în peste 20 de școli, profesorii coordonatori de cercuri lucrând cu grupuri de 10-15 elevi. Rezultatele proiectului au fost parțial adunate într-o carte de didactică implicită: *Lecturiada*.

În noiembrie 2005 s-a făcut evaluarea primului an și s-a lansat o nouă etapă pentru anul școlar 2005-2006. Intențiile noastre au fost: o extindere a proiectului inițial, mai multă rigoare în partea de cercetare-acțiune și adunarea rezultatelor într-o continuare a *Lecturiadei*. În același timp, pentru că experiența primului an a dovedit că succesul unui astfel de proiect stă în flexibilitate, am încercat o diversificare. Astfel, am lansat o direcție (mai) punctuală, îndreptându-ne atenția spre grupul de vârstă 9-13 ani. Intenționăm ca datele adunate să servească alcătuirii unui portret al cititorului la această vârstă, știut fiind că acum citește copilul cel mai mult din plăcere, dar tot acum apare și pericolul îndepărtării, uneori definitive, de cartea de literatură. În acest sens, ne-am propus să urmărim interesele copilului de această vârstă, cu accent pe condiția lui de cititor: cât timp acordă lecturii, în ce măsură îl satisfac textele din manuale și modul în care i se predau la școală, care este oferta de carte pentru copii a bibliotecilor sau a librăriilor, care este atitudinea familiei față de lectură etc. O noutate a fost includerea în grup a unor învățători. O alta a constat în organizarea a trei *Ateliere de scriere de cărți pentru copii* la care au participat profesori și învățători din întreaga țară.

Ancheta acestui număr ia pulsul după cel de-al doilea an școlar de când funcționează proiectul. Răspunsurile servesc, deci, și ca o evaluare de etapă.

Întrebările au fost:

1. **Credeți că proiectul Cercuri de lectură și *Lecturiada* au avut ca efect încurajarea unor acțiuni de promovare a lecturii?**
2. **Cum vedeți un program național coerent de stimulare a lecturii în rândurile elevilor?**

Efectul nu poate fi măsurat cantitativ, pentru că deocamdată nu cred că e important numărul cercurilor înființate, ci calitatea activității lor.

Diana Achim, Colegiul Tehnic, Arad

1. Personal cunosc trei profesori care au inițiat cercuri de lectură în școlile lor, în urma promovării proiectului ANPRO la nivelul orașului Arad. Chiar dacă nu a fost o mișcare „de masă”, consider că este un câștig prețios. Cred că orice profesor de limba și literatura română este conștient de importanța și necesitatea promovării lecturii. Faptul că ANPRO, prin Cercuri de lectură și *Lecturiada*, a formulat această necesitate și a dat și unele soluții, vine în întâmpinarea acestei probleme. Efectul nu poate fi măsurat cantitativ, pentru că deocamdată nu cred că e important numărul cercurilor înființate, ci calitatea activității lor. Dacă prin cele câteva cercuri care funcționează în Arad se formează cititori adevărați, putem considera că proiectul este o reușită.

2. Cred că la nivel național, problema lecturii nu poate fi soluționată de o asociație profesională cum este ANPRO. Ar fi nevoie de implicarea mult mai fermă a MEdC, și chiar a altor instituții. Adică ar trebui să devină o problemă a guvernului, pentru că educația și cultura unei țări nu țin de o mână de oameni care fac

muncă voluntară, din convingere și dintr-o motivație interioară. Problemele concrete, obiective, cu care se confruntă profesorul sunt și cele materiale. Sunt puțini profesori care vor și pot să se dedice 2-3 ore pe săptămână unei idei, fără să fie plătiți, în condițiile pe care cu toții le știm. Organizarea unui cerc de lectură înseamnă gândirea unui proiect, organizarea unor activități, necesitatea unor materiale, fără a mai vorbi de cărți. Pentru a atrage spre lectură e nevoie de strategie, dar și de ultimele apariții editoriale. Puținii profesori care au făcut cercul de lectură și-au pus de multe ori la dispoziția elevilor biblioteca personală (care nu e întotdeauna la zi, din aceleași motive materiale).

Un program național coerent înseamnă implicarea mai multor factori, începând de la guvern și până la mass-media, școala fiind doar o componentă a sistemului care influențează și determină formarea individului. De aceea, deși inițiativa ANPRO este deosebită, a fost pusă în practică donquijotește. Citeam în „Dilemateca” (nr. 4, august 2006) un articol despre „locuri de citit” din America, Elveția, Japonia și Polonia. În țările amintite, lectura este sprijinită de autoritățile statului sau de cele locale. Câtă vreme lectura nu este considerată o prioritate națională, inițiativele noastre vor rămâne locale și deci izolate. Rezultatele există, putem considera că, în ceea ce ne privește, proiectul este o reușită, însă, așa cum spuneam, la nivel național e nevoie de o strategie pe măsură.

Rodica Baciu, Școala Sf. Dumitru, Craiova

1. Orice proiect are un grup țintă. Acolo unde a fost derulat, sunt convinsă că a avut ca efect încurajarea acțiunilor de promovare a lecturii. Mai importante, poate, s-au dovedit efectele volumului *Lecturiada*, apărut la Casa Cărții de Știință, rezultat al acestui proiect de amploare. Cartea reprezintă un adevărat „ghid” de lucru la clasă și în afara ei, oferind multiple exemple de activități instructiv-educative care ajută să transforme lectura într-un demers agreabil pentru elevi.

2. La nivel național, este absolut necesar să existe un program coerent. Dincolo de câteva instituții media - de tipul ziarului „Cotidianul” sau TVR 1, care derulează campanii de promovare a cititului - nu există alte pârghii de lucru în acest domeniu. Ministerul Educației ar putea acorda subvenții mai generoase pentru achiziționarea de cărți, iar curricula școlilor ar putea fi îmbogățită cu discipline care să aibă la baza promovarea lecturii - chiar și a celei informatizate, pentru a răspunde așteptărilor elevilor, grupul-țintă al acestor activități.

Iosefina Batto, Liceul de Arte Plastice, Romul Ladea, Cluj

În loc de răspunsuri, vă trimit o invitație:

Uniunea Scriitorilor Filiala Cluj
împreună cu
Liceul Teoretic „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca
Liceul de Arte Plastice „Romul Ladea”, Cluj-Napoca

organizează

**1. LECTURA PUBLICĂ
„SCRIITORUL ȘI CITITORII SĂI”**

participă:
Ioan-Pavel AZAP
Ion MUREȘAN
Petru POANTĂ
Mircea POPA
Alexandru VLAD

moderator
Iosefina Batto
Lansarea revistei Pro Lectura nr. 2-3/2006

Marți, 10.10.2006, ora 13.30
Biblioteca Județeană „Octavian Goga”, Mărești

Așa că, înainte de a cânta probodul cărții [...] haideți să le arătăm

tinerilor că și noi „mai punem mâna pe o carte”.

Ana Boariu, Școala Nr. 8 Mediaș

1. Proiectul Cercuiri de lectură și *Lecturiada* au avut, cu siguranță, ca efect, încurajarea acțiunilor de promovare a lecturii. Experiențele consemnate în *Lecturiada* o dovedesc cu prisosință și cred că schimbă puțin percepția asupra fenomenului lecturii la tânăra generație. Dorința de a se împlini prin lectură nu lipsește acestor tineri, doar că modalitatea de a-i atrage trebuie diversificată. Sigur că aceasta presupune implicare, trudă, informare, timp, mai ales, dar cred că trebuie avută în vedere, ca obiectiv major național, societatea de mâine (și de azi) în care vrem să trăim. Convertirea la carte nu este chiar atât de greu de făcut, dacă avem intuiția a ceea ce-și dorește tânărul, dacă venim (nu moralizator și imperativ) în întâmpinarea vârstei, a curiozității și a întrebărilor sale. Nu cred că problema este la tineri, ci la noi. Câți dintre noi mai avem entuziasmul și capacitatea de a ne mira în fața unei cărți, mirare pe care s-o împărtășim cu ei? Câți dintre noi, la ședințele cu părinții, discutăm și despre o carte, nu numai despre ce probleme mai are copilul? Câți, în pauzele dintre ore, uităm să ne plângem de generația tinerilor de azi și povestim despre ce am mai citit? Dacă am citit. Așa că, înainte de a cânta prohodul cărții (care este acum într-o înflorire extraordinară, nu e deloc pe moarte), haideți să le arătăm tinerilor că și noi „mai punem mâna pe o carte” și să-i facem părtași acestei bucurii întregitoare.

2. În ceea ce privește un proiect în plan național de încurajare a lecturii, aș propune următoarele:

- opționale de lectură în toate școlile;
- să se instituie, în plan național, o *Zi a Cărții*, care să ofere o alternativă la moda atâtor sărbători mai mult sau mai puțin tribale. Iar în ziua aceasta să fie un Festival al cărții organizat de școli în colaborare cu inspectoratele școlare, cu autoritățile locale, cu librării și bibliotecarii, cu reprezentanți ai editurilor. Acțiunile să fie cât mai variate: întâlniri cu scriitorii, lansări de carte, carnavalul cărții.... În același spirit, școlile să achiziționeze filmul *451° Fahrenheit*, ca film didactic;
- să se instituie, tot în plan național, o zi de grevă a Cărții, zi în care toate librăriile și bibliotecile să fie închise și să afișeze postere cu motto-uri cât mai șocante prin care să se atragă atenția opiniei publice, cea aflată mereu în treabă, dar care nu citește.

Sanda Bold, Colegiul Național Avram Iancu, Câmpeni, Alba

1. Cu siguranță proiectul Cercuiri de lectură și *Lecturiada* au avut ca prim și imediat efect încurajarea unor acțiuni de promovare a lecturii. Efectul în timp îl vom vedea, asta depinde de fiecare cadru didactic în parte.

2. Program coerent de promovare a lecturii în plan național? Ca orice proiect de nivel național, necesită timp, preocupare și bani. Un prim pas poate că l-a făcut Ministerul prin sumele alocate pentru îmbunătățirea fondului de carte pentru bibliotecile școlare. Deci, avem sau vom avea în curând, cu CE... Să vedem dacă avem și cu CINE... Câți elevi mai citesc? Câți adulți mai citesc? Dacă programul va fi unul atractiv, cu siguranță că va avea succes.

Din absența acestei relații afective, cred eu, pleacă refuzul copilului de a citi, și nu neapărat de la concurența pe care i-o face cărții tehnologia modernă.

Ana Blaj Borcean, Școala cu clasele I-VIII nr. 2, Caransebeș

1. Proiectul a avut ecou într-un cerc destul de restrâns. Mulți profesori din țară abia dacă au auzit de ANPRO și, în consecință, ignoră proiectele asociației. Alții nu s-au implicat, neștiind care e finalitatea acestui proiect.

2. E adevărat că întrebări de genul „Mai citesc elevii?” sau „Cum să-i determinăm pe elevii actuali să citească?” își caută tot mai acut un răspuns, însă eu cred că rezolvarea acestei aporii a prezentului rămâne la nivel individual: fiecare profesor trebuie să-și construiască în așa fel de relația cu clasa de elevi, încât aceștia (nu toți, pentru că ar însemna să fim utopici) să răspundă așteptărilor sale. Relația cadru didactic - elev, cel puțin în învățământul preuniversitar, devine tot mai importantă, căci într-o societate bulversată ca a noastră, profesorul nu se mai poate izola în înălțimea catedrei, el trebuie să coboare în mijlocul elevilor, să recreeze dialogul de tip Platon - Gorgias, să-l cunoască și să-l accepte pe ucenic cu toate întrebările și tribulațiile vârstei sale. Din absența acestei relații afective, cred eu, pleacă refuzul copilului de a citi, și nu neapărat de la concurența pe care i-o face cărții tehnologia modernă.

Marilena Buzatu, Grupul Școlar Aurel Vlaicu, Cluj

2. În viziunea mea, ținând cont de ceea ce spune psihologia, vizualul domină auditivul. O campanie de revitalizare reală a lecturii trebuie să înceapă cu o invazie a acesteia pe toate căile:

- a. Panouri publicitare-reclame la texte-ecranizări-opere de artă afișate în punctele cheie ale orașelor;

- b. Bucuria lecturii începe din clasele primare, așadar e nevoie de texte atractive însoțite de imagini care pot fi colorate de elevi (ale noastre sunt triste... și plictisitoare);
- c. Acțiuni de popularizare a lecturii care să vizeze marea masă, nu neapărat vârfurile:
  - renașterea „Caietelor de amintiri” (cum circulau odată sau poate și acum) legate de personaje literare;
  - pentru clasele primare, jurnale de lectură în care să primeze elaborarea opiniilor;
  - pentru liceu: textul literar pe internet. Chiar dacă pare ciudat, e mai atractiv, deci:
- elaborare de site-uri text-imagini-film care pot avea ca finalitate completarea unor chestionare;
- participarea la dezbateri on line sau concursuri on line: elaborare de imagini după text sau sunet după text sau creație de text după text. Cred că asta „ar prinde” la publicul acestui secol. Acest tip de activități e bine să fie aplicat mai ales în timpul orelor de curs. Cred că ar suda grupul și s-ar naște concurența. De aceea, cred că ar fi eficient dacă ar exista o oră aparte prevăzută în planul cadru destinată lecturii.

Eu percep revitalizarea lecturii numai prin apelul la „joc”, dar un joc cât se poate de serios, condus după regulile noastre, ale celor care știm ce finalități dorim.

Adina Cotorobai, Colegiul Augustin Maior, Cluj

1. Sincer, nu cred că a avut ecou. În primul rând, pentru că proiectul a fost insuficient mediatizat tocmai în rândul celor cu disponibilități pentru a-l încuraja, profesori de limba română și învățători.

În al doilea rând, trebuie să recunoaștem o carență esențială a sistemului de învățământ, formarea intelectuală precară a „formatorilor” elevilor de vârstă mică: învățătorii. Nu de puține ori am avut prilejul să constat, ca profesor și ca părinte, opacitatea, dacă nu imposibilitatea dascălului în abordarea, receptarea, transmiterea interesului pentru textul literar. Aici trebuie căutată, în opinia mea, prima cauză a inapetenței pentru lectură a copiilor noștri, coroborată, în mod necesar, cu cauze obiective, izvorâte din explozia tehnologică a ultimelor decenii. Natural, există excepții, notate drept cazuri fericite, dar, ca orice excepție, se estompează în marea cenușie a mediocrității.

Învățătorii angrenați în sistem sunt, de cele mai multe ori, oameni care abordează această profesie sub imperativul stabilității, care se refugiază ulterior în scuza insatisfacțiilor materiale. Nici pregătirea științifică, nici înclinația nu conduc spre abordarea lecturii ca pe un univers compensativ sau formativ, prin sugerarea unor modele sau soluții alternative. Astfel, copilul, confruntat cu neimplicarea unei familii ocupate sau neinițiate în actul lecturii, găsește la școală un îndrumător care-i transmite ordinul de a citi, sub amenințarea notei. Primul pas a fost săvârșit. Mirajul informației pe calculator și spectrul rezultatului de la teste naționale, care-l va proiecta, orbește, în sistem, pe baza unor acumulări cantitative neconcludente, vor încheia procesul. Proiectul în discuție, umanist, generos și disperat, va găsi terenul propice pentru a fi ignorat. În primul rând, printre cei chemați să-l promoveze, care-l vor întâmpina ca pe o nouă povară trasată de inspectoratele școlare pentru a le îngreuna existența. Deci, va fi o nouă formalitate, abordată ca necesitate a „acoperirii cu hârtii” („Am inițiat un cerc, s-au citit **n** cărți, au participat **n** elevi, există un dosar, toată lumea e mulțumită!”).

Pușini au fost cei privilegiați care au beneficiat de „Atelierul de scriere”, inițiat de ANPRO la Cluj, între aprilie-mai 2006 (coord. Monica Onojescu), bucurându-se de experiența distinsului profesor și scriitor american de cărți pentru copii, Charles Temple. Aici, literatura pentru copii și tineret a fost abordată din perspectiva și pentru așteptările grupurilor țintă. S-a pus accentul pe tehnici de abordare și redactare, pe selecție tematică în funcție de vârstă, sex, formație intelectuală. Se poate desigur discuta și acest demers. Le oferă copiilor ceea ce doresc pentru a-i aduce spre lectură/le oferă ceea ce este valoros pentru a le dezvolta simțul estetic, critic și pentru a le forma un sistem de valori? Discuția poate fi continuată.

Din perspectivă personală, consider proiectul o reușită, pentru că a avut două urmări. Prima s-a materializat în abordarea scrisului destinat copiilor și adolescenților de către un grup de profesori și învățători care aduceau cu ei experiența cunoașterii acestei categorii de public, a doua fiind atragerea elevilor doritori în realizarea de anchete stradale și de librărie, cu subiecte vizând oferta, cererea, vânzarea de literatură pentru copii. Rezultatele au fost remarcabile, din perspectiva implicării elevilor-reporteri, a intervievaților și a librarilor, dar nu trebuie ignorat faptul că acțiunea s-a desfășurat în Cluj, oraș universitar, centru de afaceri în ascensiune, cu o populație care depășește în general media intelectuală. A doua parte a anchetei desfășurată în școală nu a fost de natură să ne încurajeze, elevii de 15-16 ani considerând lectura o obligație impusă de bibliografie sau, mai rău, o alternativă cronofagă la informația rapidă de pe internet. Consider că doar activitățile concertate ale școlii și ale familiei precum și oferirea unor alternative atractive (cercuri de teatru, spre exemplu, care pot concura kitsch-ul cotidian), pot avea un efect real în apropierea copiilor de realitatea cărții.

2. În parte, am schițat anterior un răspuns. Ca o soluție de moment, cred că factorii de impact ar trebui sensibilizați pe toate căile existente. La ora actuală, mass-media se rezumă la o emisiune duminicală, în care se încearcă, total neinspirat, prezentarea literaturii pentru copii. Se sesizează ușor că în trei-patru minute trebuie

impusă ideea că și acest tip de literatură este necesar, iar prezentatorul etalează în viteză câteva titluri. Și atât. Este bine, dar insuficient. Toți factorii responsabili, de la MEdC, Ministerul Culturii, ziare, posturi de televiziune, spectacole de divertisment, edituri, librării, agenții de publicitate ar trebui să abordeze problema ca pe o prioritate a viitorului exploatată în prezent. Trebuie sensibilizați miniștri, oameni de afaceri, scenariști, regizori, scriitori, oameni de decizie din radio și TV pentru inițierea de programe, de oferte alternative la modelul comercial sau sportiv, ridicat la rang de etalon.

Nu cred că discursul elitist, doct și avizat este soluția, ci coborârea în firesc. Prezentarea de filme, de benzi desenate inspirate, de cărți frumoase și atractive, de emisiuni pentru părinți, învățători și profesori, primari și patroni, care sunt și ei părinți, sunt soluția. Și, nu în ultimul rând, răbdarea și perseverența noastră, a celor chemați să fim, prin lectură, înțelegere și deschidere, alături de copii.

Corina Dindelegan, Grupul Școlar Terapia, Cluj

1. Da. Profesorilor implicați în proiect le-a plăcut ideea, atmosfera și modul colegial în care s-a realizat schimbul de experiență prin intermediul *Lecturiadei* și a Atelierului de scriere de cărți pentru copii (I și II). Aceste lucruri i-au făcut să își regândească timpul liber și să introducă în programul lor cel puțin o oră pe săptămână de cerc de lectură. Eu am lucrat cu elevi din clasele a VI-a și a VII-a, dar am experimentat o serie de tehnici de lectură și la orele de excelență. Am încercat să armonizez orele de lectură sau de scriere creativă cu vizite la muzee sau la case memoriale.

2. Ar fi minunat ca limba română să se predea „pe viu”, să devină o materie de studiu „itinerantă”, astfel încât școlile să susțină participarea elevilor în cel puțin o excursie pe an spre câte o zonă din care provin scriitori importanți. Un astfel de program ar trebui în primul rând să ne dea posibilitatea să ținem ore altundeva decât în clase, să-i facem pe elevi să înțeleagă frumusețea lecturii, dar pentru asta este nevoie de tihnă, de locuri care să bucure ochiul, de o ambianță deosebită. Poate că profesorul de limba și literatura română ar trebui să fie normat cu o oră de cerc pe nivel de clase, așa cum sunt normate orele de opțional.

Un program național de încurajare a lecturii poate fi chiar acest proiect al cercurilor de lectură.

Georgiana Epureanu, Grupul Școlar de Industrie Ușoară, Cluj

1. Consider că ideea înființării unui cerc de lectură pe care l-am condus în perioada 2004-2005 a fost foarte fericită, mai ales că în ultimul timp problema lecturii s-a dovedit a fi una de interes general. Cu atât mai ambițios a fost proiectul meu, cu cât am pornit de la premisa că poezia oferă șansa cea mai mare de sensibilizare a tinerilor. Prin urmare, împreună cu 12 elevi din două clase a XI-a am organizat o serie de întâlniri în afara orelor, cu prilejul cărora am citit poezii. Noutatea a constat în promovarea unui alt tip de lectură decât cea școlară. În orele noastre de contact cu textul liric, accentul s-a mutat de pe „comentare” și „înțelegere” pe retrăire a sentimentelor transmise de poet. Cu alte cuvinte, am exersat un tip de lectură personalizată, care să permită elevilor accesul nemijlocit la nucleul afectiv al poeziei. Am numit această lectură o lectură „de tip afectiv”. Textele pe care le-am parcurs au fost selectate împreună cu elevii după un criteriu tematic, în funcție de centrele lor de interes. Astfel, lectura concomitentă a mai multor poezii pe aceeași temă ne-a permis surprinderea acestora dintr-o multitudine de perspective. După exercițiul de lectură personalizată, a urmat momentul de împărtășire a impresiilor imediate. Rezultatele acestor lecturi inocente credem că au fost nu doar pozitive, ci de-a dreptul salvatoare. În primul rând, pentru că ne-au ajutat să descoperim împreună că se poate renunța la clișee sau la noțiunile prea teoretice careucid inefabilul unui text. În al doilea rând, aceste exerciții au constituit un bun punct de plecare pentru consolidarea unui demers didactic de receptare a textelor, în care accentul să cadă mai mult pe spontaneitatea și unicitatea momentului de întâlnire dintre cititor-text-autor. Un moment interesant al întâlnirilor a fost acela în care elevii motivau de ce le-a plăcut un text. Răspunsurile m-au apropiat de concluzia că acest cerc de lectură a avut un impact major asupra tinerilor participanți: pe unii i-a apropiat de poezie, pe alții i-a determinat să dorească să citească mai multe poezii, iar pe alții i-a provocat chiar să scrie poezie. Premisa că lectura presupune un act individual și profund personal a fost demonstrată pe tot parcursul întâlnirilor. Iar concluzia a fost firească: elevii trebuie învățați să citească și din plăcere, nu doar din obligație. Trebuie să le dăm șansa de a descoperi singuri universul emoțional, să trăiască surpriza oferită de un text la modul integral. Cercul de poezie Orfeu credem că a atins în mare măsură obiectivele pe care și le-a propus.

2. Un program național de încurajare a lecturii poate fi chiar acest proiect al cercurilor de lectură. Pentru ca proiectul acesta să își atingă obiectivele, consider că ar avea nevoie de o susținere din partea Ministerului, precum și de multă publicitate. Dacă aceste cercuri de lectură ar funcționa în țară într-un mod coerent, sunt sigură că treptat lectura și-ar recâștiga locul în viața tinerilor. Inițiative de acest gen au mai existat, dar ceea ce

nu îmi explic este de ce există o așa de slabă publicitate și un atât de mic efort de susținere din partea MEaC. De fapt, reala problemă cu care ne confruntăm nu este atât aceea că elevii nu mai citesc bibliografia școlară, ci că nu se mai citește din plăcere. Merită să meditam cât de profund putem la reconsiderarea valorilor la noi și, mai ales, la acelea pe care le presupune cartea și vom găsi cu siguranță și soluțiile.

Consider, prin urmare, că activitatea cercurilor de lectură a constituit o veritabilă alternativă educațională...

Janina Flueraș, Colegiul Moise Nicoară, Arad

1. Vorbesc din perspectiva celui care a urmărit fenomenul din exterior. Inițiativa cercurilor de lectură a fost o idee mai mult decât binevenită. Am văzut efectele programului cel puțin sub forma a trei manifestări: întâi un oarecare impact asupra elevilor din școala noastră, despre care știu că au devenit membri ai cercului și l-au frecventat cu real interes. Al doilea a fost o acțiune organizată la nivel de oraș, unde una dintre colegile noastre (Diana Achim), care a coordonat un astfel de cerc, a prezentat rezultatele activităților desfășurate cu elevii. E vorba, aici, de un liceu cu profil tehnic, unde ne-am aștepta în mai mică măsură la o reacție pozitivă din partea elevilor în privința lecturii, însă prezentarea colegei a demonstrat faptul că a fost tocmai invers. În al treilea rând, e vorba de *Festivalul lecturii*, coordonat de colega noastră Mirela Mureșan, festival desfășurat la nivel județean și care s-a bucurat de o largă participare din partea elevilor din oraș și din județ. Dincolo de contabilizări însă, e important că participarea elevilor la acțiunile menționate mai sus a fost benevolă, ceea ce demonstrează cu suficientă că în rândul elevilor există (încă) pasiune pentru lectură, pasiune adesea sufocată, din păcate, tocmai de ceea ce se întâmplă în cadrul sistemului. Mă refer la lipsa de interes (binecunoscută) a elevilor față de unele dintre textele marilor clasici, atitudine de înțeles având în vedere că e vorba de cititorii fără experiență estetică și pentru care lectura înseamnă înainte de toate a rezona lăuntric la text. Mă refer apoi la modalitatea de evaluare, care rămâne parțial tributară vechiului sistem bazat pe învățarea comentariilor. Căci una e să le placă elevilor un text, despre care să-și noteze coerent opiniile (precum s-a întâmplat în cadrul *Festivalului lecturii*), iar alta e să vorbească, referindu-se la același text, despre modalitățile de caracterizare a personajelor sau particularitățile de expresivitate etc. Consider, prin urmare, că activitatea cercurilor de lectură a constituit o veritabilă alternativă educațională, o completare mai mult decât necesară la ceea ce se întâmplă în sistem, o modalitate de a aduce cartea pe lungimea de undă a felului de a se raporta la text al adolescenților.

2. În primul rând, aș face observația că e destul de dificil ca o singură persoană să gândească „un program coerent la nivel național”. Așadar, doar câteva observații cu privire la acest aspect. Cred că o asemenea acțiune presupune colaborarea între o mulțime de factori, printre care, obligatoriu, consultarea elevilor înșiși asupra felului în care ei gândesc cartea și se raportează la ea. Probabil că un asemenea program ar trebui gândit ca o rețea care să implice, ca factori, elevul (prin sondarea opiniei și nu numai), apoi părintii (pentru că ceea ce se construiește în școală să nu fie deconstruit acasă), evident profesorii, apoi instituții ale comunității (de pildă bibliotecile) și, nu în ultimul rând ministerul. Din păcate, în cadrul sistemului, nu se pot face prea multe în acest sens. Știm cu toții că în planul de învățământ sunt ridicol de puține ore alocate limbii și literaturii române. De pildă la liceu, în trei ore pe săptămână e extrem de dificil să dezvoltăm competențele prevăzute de programe, respectiv să parcurgem conținuturile prin care se dezvoltă aceste competențe. Elevii își doresc să citească și altceva și mi s-a întâmplat, nu o dată, să facem schimb de experiență, primind de la ei spre lectură cărți care nu-mi erau familiare. Alții ar fi dorit să discutăm cărți (neincluse în bibliografia școlară) pe care mai mulți dintre ei le-au parcurs și despre care doreau să pună întrebări etc. Acest lucru nu e posibil în cadrul orelor de română. Și, uneori, e la fel de puțin posibil în afara orelor de curs (la un cerc de lectură, să zicem), în condițiile în care elevii au zilnic sau aproape zilnic șapte ore. Să nu uităm apoi un element deloc lipsit de importanță. Cititorii ardeleni din rândurile elevilor (căci există și așa ceva, adică mai există adolescenți care preferă să citească, în loc să navigheze pe internet) pot împrumuta cărți de la biblioteca școlii ori de la bibliotecile județene. Însă unii dintre ei doresc să-și alcătuiască propria bibliotecă, atunci când nu sunt suficient de norocoși și-o aibă pe a părinților. Se pune atunci problema cumpărării cărților. Adolescenții pasionați de lectură pot fi adesea descurajați de prețul cărților, subiect binecunoscut. Fără să mai dezvoltăm ideea, poate că ar trebui făcut ceva și în această direcție. Personal, îi încurajez pe elevii mei să-și cumpere cărțile marilor clasici ai literaturii române și universale, să-și facă propria lor bibliotecă. Însă entuziasmul e adesea diminuat când știi că unii dintre ei nu-și pot permite acest lux. În acest sens, mi se pare lăudabilă inițiativa locală (a primăriei, cred) în urma căreia elevii au primit bonuri valorice special pentru cumpărarea de cărți. Și nu puțini au fost aceia pe care i-am văzut în librării, căutând prin rafturi cărți pe gustul lor.

Prin urmare, un sistem coerent, în opinia mea, ar trebui să includă cel puțin trei dimensiuni: cea umană, apoi una administrativă și, nu în ultimul rând, una financiară, căci degeaba le trezim elevilor pasiunea lecturii dacă obiectul numit carte rămâne un vis frumos, dar inaccesibil.

Cercurile au avut efectul pietrei aruncate în apă, a undelor create de aceasta, cred că aş putea vorbi de „lectura din aproape în aproape”.

Monica Halaszi, ISJ, Bistrița-Năsăud

1. DA. Cu siguranță DA. Și răspunsul meu hotărât se bazează pe faptul că atitudinea elevilor față de cartea de lectură s-a schimbat. Am mai spus cu anumite ocazii că Cercurile de lectură organizate (cu oră, dată, locație fixate din timp) au creat sateliți, *Cercuri de lectură* ad-hoc. Elevii au început să discute despre cărți și să facă schimb de impresii, să citească aceeași carte, fără să participe la ședințele cercului. Cercurile au avut efectul pietrei aruncate în apă, a undelor create de aceasta, cred că aş putea vorbi de „lectura din aproape în aproape”. Secretul este să nu vorbești elevilor pe tonul profesorului de literatură, să îi lași să citească orice, fiindcă în timp, citind, vor ajunge la marea literatură. Secretul este să nu fi snob. Să nu impui. Să nu ceri. Să oferi însă cărți și să primești sugestii de lectură. Să te porți ca un prieten.

2. Un program național coerent pentru încurajarea lecturii la copii și tineri? Hmm. Păi eu așa am simțit Cercurile... Pentru a avea succes, programul acesta trebuie să fie coordonat de oameni care pot renunța la tot ce fac în timpul orelor de limbă și literatură, care iubesc literatura de orice fel, care nu vor să arate cât știu și cât au citit, care înțeleg că elevii au nevoie uneori și de lecturi ușoare. Dacă organizarea Cercurilor ar deveni o activitate remunerată (mă refer la profesori), dacă participarea ar fi evaluată prin notă (mă refer la elevi), s-ar pierde mult din spiritul lor. Cred că la această întrebare ar trebui să răspund caragialian: „...dar să nu se schimbe nimic.”

Elena Ligia Jebelean, Liceul Pedagogic Carmen Silva, Timișoara

1. „Pofta vine... citind!”. Experiențele didactice din cadrul proiectului Cercuri de lectură au fost benefice, au oferit sugestii interesante, căi efective de urmat/puncte de pornire pentru colegi plini de elan și au pus pe gânduri profesorii care își repetă prea des, ca pe o scuză a propriului dezinteres, acel atât de supărător „Elevii nu citesc”. În mai multe școli timișorene funcționează cercuri de lectură sau, măcar din când în când, se organizează acțiuni care fac din lectură o activitate mereu surprinzătoare, ce ne leagă pe fiecare de o lume încă nedescoperită, în noi și în cei din jur. Se colaborează cu librării și cu biblioteci.

2. Un asemenea program ar presupune prevederi clare ale programelor școlare în acest sens - un număr de ore alocat, recomandări metodologice, ghiduri pentru profesori. Sau ar fi posibilă realizarea unui proiect care să implice un oarecare număr de elevi și profesori, cu obținerea finanțării necesare pentru cumpărarea cărților, amenajarea unui spațiu adecvat activităților cercurilor de lectură, organizarea schimburilor de experiență între noi, profesori și elevi, organizare de acțiuni comune... Ca să fie altfel, mereu diferită, atractivă și nouă mereu (elevii noștri sunt dornici de diversitate, nu vor monotonie, se scutură uneori rebel de tradiții care le par vetuste), maniera de organizare a întâlnirilor cercurilor solicită profesorului interes, imaginație, timp, găsire de soluții financiare.

Consider că un program național de promovare a lecturii trebuie gândit și prin raportare la mediul rural...

Florentina Leucuția, Colegiul Național Diaconovici Loga, Timișoara

1. În mod sigur au avut efect. Nu vorbesc aici despre activitatea mea care a rămas într-un „cerc strâm”, adică în perimetrul școlii și nici aici nu cred că am dat destul relief activităților - m-am concentrat asupra dialogului cu elevii participanți. Dar activitățile descrise de alți colegi au avut altă anvergură și e clar că au contribuit la promovarea lecturii. Am participat, ca membru al juriului, la festivalul lecturii *Eu - cititorul* organizat la Arad de Mirela Mureșan și Diana Achim, într-o fericită colaborare cu Biblioteca Județeană. Au participat elevi din tot județul la concursul de eseuri și la activitățile (atelier, mese rotunde) din cele două zile ale festivalului. Au fost muți participanți și am remarcat interesul câtorva profesori care foarte probabil vor duce ideea cercului de lectură în școlile lor.

2. Acest program ar trebui să aibă trei componente:

În primul rând, și condiție sine qua non, continuarea acestui timid început de finanțare a bibliotecilor școlare.

În al doilea rând, o reorientare a predării și mai ales a evaluării elevilor începând cu ciclul primar, în așa fel încât să se impună ideea că volumul și calitatea lecturii contează în succesul lor școlar. Aici ar fi cazul ca examenele de sfârșit de ciclu să iasă din abordările descriptiv-sterile ale unor structuri literare. În locul descrierii unor specii sau a unor personaje, bazate mai ales pe *reproducerea* unor informații - de cele mai multe ori fără nici o relevanță pentru ceea ce înseamnă cultură generală, cultură literară - ar trebui să li se ceară elevilor să *producă* texte care, într-un fel sau altul, să solicite valorificarea unei experiențe de lectură (nu mă

refer neapărat la trimiteri livrești, erudite, ci și la faptul - devenit loc comun - că lectura contribuie decisiv la formarea competenței de exprimare. În felul acesta, și inițiativele de genul cercurilor de lectură s-ar putea să prindă mai bine în școli. Până la idealul îndepărtat al omului cultivat, îndrăgostit de carte, s-ar putea ca dorința de succes în plan școlar să fie un argument mai bun. Mă bazez aici pe ceea ce spun chiar elevii. De mulți ani, port la începutul fiecărei clase a IX-a un dialog cu ei pe tema lecturii. Mulți - marea majoritate, chiar dacă sunt la profilul filologic - mărturisesc că nu prea au citit și spun că de fapt nici nu au fost îndemnați la lectură și că puteau avea note foarte mari la limba română fără să citească.

În al treilea rând, ar fi binevenită o campanie mediatică mai susținută în favoarea lecturii. Unele sloganuri foarte inspirate ar fi bine să iasă din paginile revistelor culturale sau ale posturilor culturale - ai căror consumatori în general nu mai trebuie convinși - și să intre pe posturile naționale.

Georgiana Manta, Școala Nr. 4 Elena Donici Cantacuzino, Pucioasa, Dâmbovița

1. Consider ca *Lecturiada* constituie un exemplu de bună practică pentru fiecare profesor de limba română. Sigur că o serie de activități pot fi adaptate la specificul fiecărui grup țintă de elevi, dar în mare, ideile, activitățile promovate pe modelul cercurilor de lectură au avut ca scop stimularea lecturii în rândul elevilor.

2. Un program coerent de răspândire și apoi de punere în aplicare a acestui model s-ar putea realiza prin ateliere de formare la nivel național. Odată ce echipe de profesori foarte buni ar deveni „formatori” într-un program național de stimulare a lecturii, s-ar putea declanșa un proces de diseminare în cascadă la nivelul fiecărui județ. După ce toți profesorii vor fi primit toată informația necesară, s-ar putea propune instituirea la nivelul învățământului primar/gimnazial/liceal a unor opționale de lectură, așa cum s-a procedat și în cazul opționalelor de Educație pentru sănătate. Acesta ar putea fi un prim pas în „ofensiva” națională pentru stimularea lecturii în rândul elevilor.

Georgeta Măluțan, ISJ, Bistrița-Năsăud

2. Cred că un program național de promovare a lecturii trebuie gândit și prin raportare la mediul rural, acolo unde copiii încă sunt folosiți la muncile agricole, își îngrijesc frații mai mici sau sunt lăsați în seama rudelor care nu au plecat să lucreze în străinătate. Faptul că văd în fiecare zi copii care trăiesc în aceste condiții mă determină să asociez ideea de promovare a lecturii cu însăși promovarea drepturilor copilului. La școală, acești copii citesc încă din și cu plăcere Creangă și Sadoveanu și binecunoscutele poezii eminesciene. Pentru ei, diversitate nu prea există și atunci, ținând cont de aceste lucruri, nu știu în ce măsură ar găsi cineva soluții și pentru ei.

Programul trebuie să fie foarte flexibil și să-și inventeze singur formele.

Luminița Medeșan, Colegiul Național George Coșbuc, Cluj

1. Proiectul, cu toate manifestările adiacente (Ziua cărții, Ziua lecturii, Festivalul lecturii, lansări de carte etc.) a avut un cert impact asupra lumii școlii. Început în 2004, an în care și tema simpozionului de didactică a fost tot *lectura*, proiectul nostru a fost contemporan cu altele, la alt nivel și susținute cu alte mijloace. Mai ales la TVR au apărut în ultimul timp emisiuni de promovare a lecturii pentru nespecialiști (*Lumea citește*, moderator Ioan T. Morar, *Citește cu mine* - în care se discutau cărți bune pe înțelesul publicului larg). Proiectul Cercuri de lectură a iradiat altfel, prin contagiune directă, prin discuții și schimburi de experiență. A avut parte și de ceva semnalări în presa culturală, dar cel mai bine l-au promovat conducătorii înșiși prin diseminări mai degrabă informale. Aș mai adăuga faptul că pentru a-i face pe tineri să citească e bun orice mijloc, nu numai un cerc organizat cu programă și obiective. Eu însămi am experimentat diverse formule. Am dus cărți în clasă și le-am lăsat pe catedră, am făcut lectură predictivă la începutul orei și apoi n-au fost destule exemplare din *Matei Iliescu* de Radu Petrescu la bibliotecă. Când aveam două ore la rând la aceeași clasă rămâneam în pauză să citesc. Cei care foloseau, la rândul lor, pauza pentru a citi mă rugau să-i mai las cinci minute din oră și-i lasam. Apoi făceam o scurtă prezentare a cărții și pentru colegi. Am anunțat totdeauna elevii ce noutăți sunt la bibliotecă. Cabinetul de română e tapetat cu afișe care atrag spre lectură. Am clase la care se citește pentru caietul de lectură. Merge, dar e cu notă și cu un număr de texte pe semestru... nu prinde la toți, unii o percep ca pe o temă în plus. Cred însă că cel mai mare impact asupra colegilor noștri l-a avut *Lecturiada*, lucrarea care a încheiat în 2005 prima etapă a proiectului. Adevărat leac împotriva scepticismului, cartea „descrie” mai mult decât conceptualizează experiențele din 20 de cercuri de lectură.

2. Un program național coerent pentru încurajarea lecturii la copii și la tineri trebuie să aibă în vedere atât specificul publicului țintă, cât și riscurile presupuse de termenul „național” din această denumire. Programul trebuie să fie foarte flexibil și să-și inventeze singur formele. Într-un fel, ar trebui să devină ceea ce se numește teatru independent sau alternativ, fără a contesta lectura școlară, completând ceea ce nu poate face sistemul.

Deja în acțiunile comune cu MEEdC, programul apare cu titlul cărții *Lecturiada*, ceea ce la nivelul național scontat duce cu gândul la *Daciada* de pe vremuri. De aceea, din ideea de program național trebuie să se excludă orice formă de obligație, de transformare în curs opțional, de bibliografie obligatorie, de număr de cărți fixat dinainte pentru a fi citite într-un an etc. Trebuie lăsată libertate de concepție și de acțiune profesorilor, care, odată realizat cercul, să se afilieze, formal sau informal, ideii. Și profesorii și elevii când aud de programe au o reacție de recul. În școli suntem asaltați de concursuri de tot felul, cele mai multe, forme fără fond, care trebuie raportate și bifate. Problema ar fi tocmai ieșirea din tipare și lipsa de emfază a contactului cu cartea de literatură.

Cele două proiecte, Lecturiada și Cercurile de lectură, atrag atenția asupra punctului vulnerabil al disciplinei noastre, care riscă, sub presiunea examenelor, să devină mnemotehnica pură.

Mihaela Nicolae, Colegiul Național Mihai Eminescu, Buzău

1. Cele două proiecte, *Lecturiada* și *Cercurile de lectură*, atrag atenția asupra punctului vulnerabil al disciplinei noastre, care riscă, sub presiunea examenelor, să devină mnemotehnica pură. Receptarea textului începe cu lectura, la diversele ei niveluri de complexitate. *Fotoliul cititorului* sau *Maratonul de lectură* sunt deja metode cunoscute de profesorii interesați în a restitui disciplinei noastre o adevărată disciplină a libertății spirituale. Eficacitatea proiectelor descrise în *Lecturiada* a fost susținută, în mare măsură, de modalitățile ludice propuse, sau de faptul că elevii și profesorii lor devin, deopotrivă, ca să preiau un titlu din „Dilema Veche”, cititori și ascultători.

2. Un program național pentru încurajarea lecturii ar fi posibil prin introducerea în trunchiul comun, după modelul literaturii universale, a unei noi discipline, care s-ar putea numi, pur și simplu, *Lectura*. Mă gândesc că organizarea de tabere sau de alte programe ar avea un caracter temporar și sporadic.

Mă gândesc chiar la acțiuni de felul „lectura în tren”, afișe pe stâlpi, lansări de carte, anunțuri la telefon, între prieteni, ale unor cărți care merită citite, reclame...

Alina Petri, Liceul Teoretic Simion Haliță, Sângeorz-Băi

1. Acțiunile de promovare a lecturii la care mă gândesc în acest context sunt, în primul rând, cercurile de lectură, apoi activități extracurriculare de felul concursurilor, simpozionelor, cenaclurilor, atelierelor, lansărilor de carte. În privința celor dintâi, este evident că au fost promovate prin intermediul proiectului ANPRO. Ar fi însă interesant de aflat câte astfel de cercuri de lectură au funcționat și ce experiențe au concretizat. Văd acest lucru prin organizarea unei întâlniri de amploare, de data aceasta împreună cu elevii, în care să se împărtășească realmente acțiuni, să se facă schimburi de liste de cărți, să se asculte și să se ofere păreri. Deocamdată, proiectul a fost diseminat printre profesori, prin intermediul cercurilor pedagogice, al discuțiilor în cadrul comisiilor metodice. A face să se reunească cititorii pasionați e a le oferi o oglindă a normalității lor, a-i stimula, a-i determina să se considere o elită, așa cum merită, de altfel. S-ar face astfel și mai vizibile celelalte activități de promovare a lecturii, de care aminteam. În privința *Lecturiadei*, cred că a fost puțin promovată. În afara simpozionului ANPRO de anul trecut, a târgului de carte de la București și a unor puține manifestări și de mică anvergură, cartea a rămas necunoscută. Puține recenzii și vorbe în jurul ei. E explicabil, pe undeva, prin tirajul mic pe care l-a avut și prin lipsa unei perspective concrete de reeditare. Cert este totuși că s-a citit mai mult, s-a ieșit din canon, s-au făcut cunoscute mai multe nume de cărți. Pașii următori, cred eu, ar fi crearea unei *imagini de elită a cititorilor* căreia, mai apoi, să i se alăture „cei chemați”. Nu cred în lectură - cea asumată - ca fenomen de masă, ci ca preocupare ce generează diferențe.

2. O primă investiție care ar trebui făcută, cred eu, este în oamenii care ar dori să facă parte dintr-un proiect de lectură. Un parteneriat între Ministerul Educației, inspectoratele școlare și Casa Corpului Didactic ar fi util prin organizarea de cursuri de formare în vederea promovării de cercuri de lectură. Apoi, odată diseminate intențiile acestui proiect, rămâne ca fiecare să deruleze, pe plan local, acțiuni extracurriculare prin care lectura să devină tentantă. Mă gândesc chiar la acțiuni de felul „lectura în tren”, afișe pe stâlpi, lansări de carte, anunțuri la telefon, între prieteni, ale unor cărți care merită citite, reclame dramatizate etc. Oricum, acțiunile trebuie făcute vizibile pentru că e bine de profitat de virtutea adolescenților de a imita comportamente noi, și de ce nu, excentrice, în sens pozitiv, evident.

Samson Margareta, Școala nr. 15 Grigore Antipa, Constanța

1. Deși am avut mari emoții pentru reușita cercului de lectură, întrucât observasem lipsa interesului pentru lectură printre elevi, în toamna lui 2004 mulți mi-au răspuns invitației de a participa la un cerc de

lectură. A contribuit la aceasta și contactul direct cu noutățile editoriale și cu autorii în cadrul Salonului național de carte „Ovidius”. Un efect benefic l-a avut faptul că în anul școlar 2004-2005 cercul nostru de lectură „Călătorie în Fantazia” a funcționat în parteneriat cu Cercul de lectură „Gânduri de vineri seara” al Școlii Ion Jalea și cu Biblioteca Județeană Constanța. Ședințele interactive de cerc de la Biblioteca Județeană le-au dezvoltat Elenei, Roxanei, lui Alexandru și Adelei capacitatea de a vorbi cu plăcere despre cărți. Vizita la Casa Memorială Panait Cerna și întâlnirea cu poeta Sanda Ghinea i-au apropiat pe elevi de poezie, dar și de actul de creație. Chiar dacă poeziile lor au fost stângace, ele sunt importante pentru mine pentru că relevă impactul activității asupra elevilor. Mai mult, Elena a început să compună povești pentru sora ei de un an. Încântați de ce se întâmplă la cercuri, elevii au relatat colegilor despre activitățile noastre, astfel încât din semestrul al doilea, numărul „cerchiștilor” s-a dublat.

2. Consider că un program național de lectură ar fi foarte util. În opinia mea, ar putea cuprinde, printre altele, activități dintre care unele s-au experimentat deja în cadrul cercurilor de genul: o oră de lectură săptămânal/bilunar sau măcar lunar; vizite la saloane sau târguri de cărți, parteneriate ale cercurilor de lectură cu alte cercuri, cu biblioteci județene, cu librării, cu edituri; organizarea unor festivaluri, Zile ale Poeziei, ale Cărții, concursuri pe teme de literatură, de creație, întâlniri cu scriitori, cu elevi-scriitori etc.

Cred că primul program coerent de încurajare a lecturii trebuie să rămână programa școlară.

Andreea Șandru, Colegiul Tehnic Alexandru Ioan Cuza, Suceava

1. Proiectul *Cercuri de lectură* e o inițiativă seducătoare pe care am pus-o pe roate și la școala unde lucrez pe parcursul celui de-al doilea semestru al anului trecut, urmând să relansăm proiectul pe 24 octombrie anul acesta. Cercul se desfășoară lunar, în bibliotecă, implică profesori de discipline diferite (limba română, limbi moderne, socio-umane, matematică etc.) și e structurat tematic – fiecare ședință se desfășoară marți, între orele 9-18 și are drept numitor comun o temă dată, abordată divers de fiecare coordonator de activitate (se organizează ateliere de lectură, de traducere, expoziții de carte, mese rotunde, dezbateri, un *Five o'clock* la care avem invitate personalități din industria cărții: autori, traducători, anticari etc.) Experiența celor câteva ediții ale *Cercului de lectură* (le numesc așa, deși proiectul nostru nu a fost oficial înscris în programul ANPRO) pe care le-am desfășurat mi-a arătat că un astfel de proiect nu e totuși unul de masă. Întotdeauna grupul de lucru, cel implicat direct, e restrâns și e alcătuit, de obicei, din adolescenți deja deprinși cu lectura de plăcere. Ce ne-am propus noi să facem, pentru a deschide cercul și pentru ca proiectul să aibă un impact cât mai mare, au fost o serie de activități complementare atelierelor de lectură. Fiecare întâlnire a Cercului a fost dublată de o sesiune de postere pe care le realizau copiii interesați de tema aleasă (o dată a fost poezia, altă dată literatura străină etc.), postere care au fost apoi expuse pe culoarele liceului timp de o lună. Surpriza a fost că posterele au rămas acolo, că lumea se mai și oprea să le citească și că, în unele situații, au reușit să creeze un curent de opinie favorabil lecturii. De asemenea, am pus la cale o serie de happeninguri care au avut cartea în centru (unul, foarte amuzant, a fost un drum simbolic al cărții, prin care ne-am dorit să arătăm că o carte bună trebuie să circule, că lectura se realizează nu doar solitar, ci și împreună cu alții, prin dezbateri și schimb de impresii. Fără să avertizăm elevii din școală, la începutul uneia dintre pauze elevii implicați în cerc și-au aruncat din mână în mână o carte, care a călătorit astfel pe toate culoarele liceului, peste capetele celorlalți, stârnind uimire. Sloganul a fost, evident, „Dă-o mai departe!”. Numai completat prin latura aceasta ușor spectaculară am reușit să facem ca Cercul nostru de lectură să aibă ca efect promovarea lecturii ca modalitate interesantă de petrecere a timpului liber. Dacă astfel de evenimente au reușit să creeze un moment de reflecție, e mulțumitor, din punctul de vedere al organizatorilor. Câte dintre aceste momente de reflecție s-au finalizat cu un drum la bibliotecă sau cu încă o carte citită, e deocamdată greu de apreciat.

2. Cred că primul program coerent de încurajare a lecturii trebuie să rămână programa școlară. Fiecare profesor de limba și literatura română e oricum parte din acest program. Ce facem însă efectiv pentru a-l susține, e o altă discuție... De asemenea, experiența celor câteva cercuri de lectură la care am participat mi-a arătat că eficiența lor vine și din faptul că profesori de alte discipline se implică activ, arătând, prin forța exemplului personal, că lectura e o experiență modelatoare și o preocupare pentru întreaga existență, nu doar o corvoadă școlară anostă sau un slogan lipsit de sens, fluturat din sentimentul datoriei doar de profa de română...

În timp, o astfel de campanie ar putea schimba minți și stări de fapt...

Marinela Șerban, Liceul Nicolae Iorga, București

Proiectul ANPRO privind Cercurile de lectură și *Lecturiada* a răspuns unor probleme de mare actualitate în ceea ce privește activitatea profesorilor de limba și literatura română. A marcat stadiul trecerii de la a

constata pesimist și atât: „Elevii români nu mai citesc”, la a acționa propunând soluții viabile. Eram uimită citind pe site-urile profesorilor din alte părți ale lumii că sunt implicați în programe concrete de încurajare a lecturii: *All America Reads (Toată America citește)*, *DEAR (Drop Everything And Read - Lasă totul și citește)*. Cele 10 minute dedicate lecturii la sfârșitul orelor de literatură îmi păreau minuni demne de Țara lui Alice. Mă gândeam ce discrepanță există între noi și ei, însă nu speram să văd prea curând în România un număr mare de oameni, nu doar profesori (mă gândesc și la campaniile din presa culturală), care nu sunt numai îngrijorați de această problemă, dar chiar fac ceva pentru a o rezolva. M-a entuziasmat acest program și m-a determinat să mă alătur asociației, convinsă în a susține un demers atât de curajos. Experiența mea privind acest proiect s-a consumat după aceea a primilor temerari. Citind *Lecturiada* am îndrăznit să gândesc că e posibil. Le mulțumesc colegelor mele care au pășit cu mult curaj pe un teritoriu necunoscut, l-au îmblânzit și au transmis și altora febra căutărilor. Cercul de lectură pe care l-am susținut anul trecut la clasa a V-a a fost una dintre cele mai frumoase întâmplări ale parcursului meu profesional. A presupus un efort extraordinar (voluntariatul specific sistemului nostru educațional, punct slab care nu va fi curând corectat) dar mi-a oferit satisfacții care au acoperit acest efort. Nu doar că am adus lectura printre preocupările elevilor mei, dar am reușit să mă apropiu sufletește de ei, să îi cunosc mai bine, să comunic mai eficient cu ei. Dintr-un simplu proiect centrat pe demersuri specifice disciplinei s-a născut o activitate care a trecut dincolo de obiectivele propuse, generând efectele cele mai variate. Formarea identității de grup a dus la omogenizarea clasei și la relații mult mai bune între copii, lucru important pentru un colectiv aflat la începutul unui ciclu școlar. S-a îmbunătățit simțitor relația cu părinții, care au devenit mult mai interesați de viața școlară și au sfârșit prin a se implica personal în această activitate, și nu doar financiar. S-a îmbunătățit imaginea școlii, revalorizată atât de elevi, cât și de părinți, lucru important în măsura în care azi reputația acestei instituții e în cădere aproape liberă. Activitățile cercului, mai ales cele din afara școlii: vizitele în librării, vizionarea de spectacole, lecturile în parc, la Muzeul Satului sau la Muzeul Țăranului Român au fost prilejuri de a descoperi orașul în care trăiesc, dar și valori culturale care altfel le rămân străine. Am simțit pentru prima dată ce înseamnă concret viziunea transdisciplinară, în sensul apropierii universului școlastic de cel al realității imediate și prezente.

Dacă aș continua? Cu mare drag, dar, din păcate, absurdul și haosul sistemului m-au despărțit de „șoricelii mei de bibliotecă”. Dacă aș lua-o de la capăt? Anul acesta voi încerca experiența la liceu, sunt convinsă că nu voi regreta. Acest proiect m-a învățat că se poate, nu îmi mai rămâne decât să vreau...

2. Un program național de încurajare a lecturii mi se pare aproape o utopie, în absurdul realităților de azi. Din nefericire, ține de acel consens național venit din partea politicului de care întreg sistemul educațional românesc duce lipsă. Un astfel de program necesită finanțare serioasă, și cine vrea să investească în educație, investiție pe termen lung și cu risc major? Câți realizează că educația, în țările civilizate, este măsura prosperității economice? Un astfel de proiect presupune și coeziune, fie ea politică sau profesională. Când salariile profesorilor sunt așa cum sunt, este greu ca aceștia să mai găsească motivații intrinseci care să îi facă să participe cu entuziasm și în consens la o astfel de inițiativă. Totuși... În America există acel program *All America Reads*, destinat să rezolve probleme poate mult mai grave decât cele cu care ne confruntăm noi. *Întreaga Românie citește* sună bine, dar presupune mai întâi o schimbare de mentalitate, care la noi nu a avut loc încă. Va fi o luptă grea, dar nu fără sorți de izbândă. În timp, o astfel de campanie ar putea schimba minți și stări de fapt. Dacă ea ar putea fi pornită, ar trebui să presupună nu o grămadă de hârțogării, cum se întâmplă cel mai adesea cu proiectele educaționale românești, ci activități concrete care să se desfășoare și în cele mai mărunte școli din țară. Poate ideea celor zece minute de lectură comună la început sau la sfârșit de program nu ar fi rea; poate existența în școli a unor săli de lectură îmbietoare și a unor biblioteci moderne și bine dotate, a unor cercuri de lectură/scriere ar fi alte soluții. Profesorii români sunt creativi; sunt convinsă că, dacă ar fi consultați și provocați, ar putea găsi căi de concretizare a unui astfel de proiect. Deocamdată, sunt provocați să facă grevă... Cum inițiativa ANPRO privind lectura s-a dovedit, totuși, capabilă să se propage, implicarea ei într-un astfel de proiect are sorți de izbândă, atâta timp cât se vor găsi oameni din minister și din alte sfere de activitate care să o susțină. Profesorii, în ciuda greutăților, ar accepta voluntariatul și veșnicile satisfacții spirituale. Trăiesc cu speranța că, tânăr fiind, voi apuca totuși să văd România citind mai mult și mai des.

Ca programul să se dezvolte în direcția dorită are nevoie de cel puțin un stagiu de formare...

Mariana Rînghilescu, Colegiul Național Mihai Eminescu, Botoșani

1. Răspunsul la întrebare vine din relatarea unei experiențe ce a durat doi ani. Ori de câte ori îmi vine în minte ceva aparte legat de ce însemn eu ca profesor, gândurile mă duc spre vara lui 2004, la întâlnirea de la Rîmeș. Acolo am vorbit într-o tabără despre lectura de plăcere, despre strategii potrivite pentru a o promova, despre cărți de suflet. Experiența mea le-am împărtășit-o elevilor mei, colegelor mele.

Ideea cercului de lectură a prins viață imediat. Am bucuria să lucrez într-o școală unde lectura e la ea acasă. N-a trebuit să-i forțez pe elevi să meargă la bibliotecă. Elevii mei s-au molipsit unul de la altul de jocul, gustul, patima lecturii. Ne-am propus să citim/re-citim cărți pe o anumită tematică: *Mari eroi ai umanității*. Am avut surpriza să descopăr printre elevii mei cititorul ca gânditor, cititorul ca interpret, cititorul ca spectator. M-a bucurat și prezența acestui din urmă tip de cititor. Chiar dacă a asistat la câteva întâlniri, tot s-a ales cu ceva. Ecoul lecturilor acaparatoare s-a făcut simțit în clasă, apoi în colegiu. Nu o dată mi-au mărturisit că veneau la cerc numai din plăcere, fiindcă nu le impunea nimeni prezența. Pe deasupra, a existat un schimb de cărți, informații de la profesor-elev, elev-profesor și elevi-elevi. Respectul față de celălalt a fost o altă coordonată a întâlnirilor noastre: au avut loc dezbateri aprinse, contraziceri și respingeri în căutarea punctelor slabe ale unor personaje. Vorbind despre „oameni de hârtie”, am ajuns să ne cunoaștem mai bine. În anul următor am ales, de comun acord, *Biblia* ca text nucleu. Lectura a cerut mai mult efort. Adesea, am apelat de *Dicționarul Biblic* sau la cărțile profesorului de religie. În ceea ce mă privește, consider că cercul de lectură înseamnă mult pentru cei care au învățat/știu să conjuge verbul „a citi”. Cei 15 elevi care au participat doi ani de zile la cerc au fost remarcați de alți profesori, de scriitorii și bibliotecarii botoșăneni. Cu sau fără știrea mea, au atras mulți colegi spre gustul lecturii. Apariția *Lecturiadei* în care erau și ei personaje i-a încurajat. Deja visează la momentul în care fragmente din jurnalele lor vor alcătui o cârtică.

2. Întrebarea aceasta cere un răspuns mai greu de dat. Programul de încurajare, de promovare a lecturii ar trebui să înceapă cu profesorii. De ce să nu recunoaștem deschis că sunt printre noi profesori care n-au pus mâna pe o carte de mult timp. Nu prețul cărților e vina (există bibliotecile!), ci subiectele ușoare la definitivat, de la titularizări, convingerea multora că merge și așa, citind din manuale sau întrecându-se cu elevii lor în „lectura” cărților de comentarii. Ca program să se dezvolte în direcția dorită, are nevoie de cel puțin un stagi de formare pentru cei doritori. Se pot face astfel de activități împreună cu CCD. Apoi cred că e bine să nu confundăm cercurile de lectură cu orele de opțional. Dacă sunt trecute în catalog, dacă devin obligatorii, s-a dus totul de râpă. Fără pasiune, fără un dram de nebulie, nu poți trezi lumea la lectură.

După ce a condus cel puțin un an un cerc, coordonatorul poate visa la bani pentru cărți, premiera celor mai buni cititori sau la stima colegilor de la disciplinele reale.

Un program coerent de încurajare a lecturii în plan național ar trebui să înceapă cu pregătirea a cât mai mulți profesori. Iar aceștia, dacă s-ar angaja în acest gen de activități, ar trebui să „dea seama” periodic despre activitățile lor concrete pentru a nu se deturna obiectivele proiectului. Întâlnirile cu elevii ar trebui să se desfășoare, în continuare, în afara programului școlar, pentru ca lectura să fie o activitate *de plăcere*. Și atunci, plăcerea ar trebui să fie motivația principală a întâlnirilor, nu convenționalul opțional „pentru media 10”. Poate ar fi bine ca, prin efortul conjugat al formatorilor, să se elaboreze o programă comună, cu caracter orientativ. Munca efectivă a elevilor ar trebui concretizată în volume care să le demonstreze că părerea lor contează, că e un privilegiu să participe la aceste activități.

Alina Vlad, Grupul Școlar Alexandru Borza, Cluj

1. Cred că proiectul i-a provocat pe profesorii de română să-și pună această problemă mai serios și... mai inventiv. Când spun asta, mă gândesc la fenomenul de la noi din școală (Gr. Șc. Al. Borza), unde am „adaptat” nevoia de plăcere a lecturii la posibilitățile elevilor noștri, organizând un cerc de citire a imaginilor cinematografice. Anul acesta se văd în mod clar rezultatele: elevii din a X-a știu ce presupune un traseu inițiat, știu să vorbească despre o metaforă și, poate cel mai important... au curajul să spună ce gândesc legat de un text.

2. Cum lectura de plăcere rămâne o activitate pentru timpul liber, cred că ar fi interesant să se organizeze în vacanță tabere cu acest scop, dar și cluburi ale cititorilor, elevi și profesori.

Câteva concluzii: Au răspuns, după cum era de așteptat, mulți dintre cei care, într-un fel sau altul, s-au implicat în activitatea cercurilor: fie ca inițiatori ai proiectului, fie, în anul al doilea, coordonatori de cercuri sau au participat la Atelierele de scriere de cărți pentru copii.

Deși a fost mai atent mediatizat (desigur, atât cât a putut și prin mijloacele care i-au stat la dispoziție unei asociații profesionale) proiectul, mai ales în spiritul lui, nu este suficient de cunoscut. Ceva mai cunoscută este *Lecturiada*, aceasta și pentru că am putut să o difuzăm în grupuri mai largi, oamenii au avut-o în mână, au putut-o folosi.

Dacă încerc să sintetizez răspunsurile, un singur lucru rămâne cert: cei care se angajează într-un astfel de proiect, trebuie să fie pasionați de lectură, să aibă putere de dăruire, să fie în măsură să creeze altfel de relații cu elevii lor.

În rest, constat că mai degrabă ar trebui să fac un inventar de dileme:

- Merită sau nu în ziua de azi și în condițiile știute să fac sau nu voluntariat și să îmi pun în slujba unei idei generoase, dar care nu-mi aduce profit material, timpul, propria bibliotecă de multe ori sau chiar propria mea casă?
- Astfel de activitate ar trebui sau nu remunerată? Dacă o fac pentru bani, scade pasiunea, credința că este ceva ce mă satisface în recunoașterea statutului meu de profesor? Dacă o fac gratuit, iau din timpul meu, al familiei mele, al posibilității de a face o activitate profitabilă?
- Nu ar fi bine ca aceste Cercuri de lectură/programe de lectură să intre în categoria opționalelor?

- Poate sau nu o asociație să propună un program, numit pretențios, național sau acesta ar trebui să intre în sarcina unor factori responsabili (minister, guvern)? Dar este nevoie de un astfel de proiect, atunci când programa școlară a disciplinei are tocmai această sarcină: crearea unui lector pentru tot restul vieții?
- Oare implicarea a ministerului nu ar putea să golească de conținut ideea, transformând cercurile într-un fel de *Daciadă* națională așa cum s-a întâmplat cu alte activități dirijate excesiv? Dar fără implicarea factorilor de decizie, un astfel de proiect, având în vedere resursele limitate ale unei asociații, nu este amenințat să rămână la câteva manifestări izolate?
- Un program numit cercuri de lectură ar trebui să respecte formele inițiale sau poate propune și altele?
- Se poate implica într-un astfel de program oricine și oricum sau este nevoie de o pregătire prealabilă?
- Cercurile de lectură, tocmai prin coborârea uneori a literaturii de pe piedestal nu amenință oare statutul scriitorilor canonici și nu contribuie la adâncirea prăpastiei între ce se face la școală și ce citește elevul în particular?

Și un epilog: Totuși, la sfârșitul anului 2005, s-a convenit un parteneriat cu MEEdC, în intenția extinderii proiectului. Deci, pe site-ul ministerului, printre alte activități, au fost incluse și *Cercurile de lectură*, e drept, într-o formă diferită față de ceea ce am propus noi. În luna iunie 2006, a avut loc la Baia Mare o primă întâlnire a unor coordonatori de cercuri cu reprezentanți ai ministerului și inspectorii de specialitate. La întâlnire au participat și profesori de limba și literatura română din județul Maramureș. Intenția noastră a fost aceea de a face cunoscut proiectul la nivel național, demonstrând „pe viu” felul în care am procedat. De asemenea, intenționam ca, punând în discuție rezultatele, să încercăm să construim împreună un proiect care să se poată aplica începând din anul școlar 2006-2007. Fie din pricina timpului foarte scurt, fie din pricina unor suprapuneri cu alte programe, nu am putut realiza până la capăt ceea ce ne-am propus. Dar întâlnirea s-a dovedit utilă din alte puncte de vedere. În primul rând, am constatat că mulți profesori, chiar în condițiile precare în care trăiesc, sunt dispuși să se implice. Unii o fac, și chiar în moduri foarte ingenioase. În al doilea rând, am constatat că, fără o cunoaștere și o asumare clară a obiectivelor proiectului, există pericolul ca acesta să se transforme într-un fel de extindere a orelor de literatură din clasă, eventual un prilej de a se pregăti mai bine materia pentru examen. În al treilea rând, este nevoie să se înțeleagă foarte clar că un astfel de proiect promovează o apropiere de lectura cărții de literatură într-un mod complementar față de lectura metodică, făcută în clasă. Nu o poate înlocui pe prima, dar, în timp, ar putea să ofere anumite soluții pentru aceasta, cum s-a întâmplat și în alte sisteme de învățământ care și-au modificat perspectiva în ceea ce privește abordarea literaturii în școală.

În septembrie, cu ocazia întâlnirii inspectorilor de specialitate din întreaga țară, am avut un nou prilej de a ne face cunoscute intențiile și de a-i invita la o colaborare reală. Nu pot aprecia ce se va întâmpla mai departe. S-ar putea ca proiectul să se dezvolte în direcția dorită de noi – și cred că aceasta ar fi în avantajul tuturor, elevi și profesori – sau s-ar putea să se îngroape sub un imens vraf de formalități birocratice. Și atunci nu ne rămâne decât să ne găsim alți parteneri.

Monica Onojescu, coord. proiectului Cercuri de lectură

Nu, nu ești mort, Don Quijote, tu chiar mort ești mai viu decât toți cei în viață, fiindcă tu reprezinți lupta pentru idealul etern al omului: „paradisul”. [...] Cel mai bine o știe Sancho Panza, modestul țărăn Sancho, simbolul simplității, al ignoranței, al bunului simț, al dragostei de om și al devotamentului: „Adevăratul don Quijote de la Mancha, zice el, viteazul, înțeleptul, îndrăgostitul, cel care înlătură nedreptățile, ocrotitorul nevrâstnicilor și al orfanilor, apărătorul văduvelor, frumosul după care mor copilele, ce-o avea drept singură aleasă a inimii pe Dulcinea din Toboso, cea fără de seamăn în lume, este cavalerul ce se află aici de față și care mi-e stăpân. Oricare alt don Quijote și oricare alt Sancho Panza nu e altceva decât înșelătorie.”

Așa este, Sancho Panza. Acesta este don Quijote, nemuritorul don Quijote.

Nu plânge, Sancho, stăpânul tău nu este mort. El este viu, este viu în mine, prietenul lui și în toți oamenii simpli ca tine, care împreună ne-am pus speranța în om.

Nu plânge, Sancho, prietenul nostru nu-i departe de noi; el este în inima noastră, unde se păstrează cele mai scumpe icoane, simbolizat de Graal-ul pe care l-a găsit Percival; în acest nestemat minunat se află tot ce-i mai bun în noi, fiindcă acolo, în colțul cel mai ascuns, și mai mic, cât un fir de muștar, al inimii noastre, se află paradisul, adică însăși condiția reală a existenței umane. Dincolo de ea, nu sunt decât aventuri donquijotești, groțești și bufone, lupte ca-n basme, uriași și puternici fantomatici, lupta cu iluziile.

Drumul lui Don Quijote este calea spre Marele Vis, drumul spre condiția reală a existenței, condiție a cărei măreție nu poate fi știrbită nici măcar de ridicol.

Anton Dumitriu, *Don Quijote de la Mancha sau inversiunea condiției umane* în *Cartea întâlnirilor admirabile*, Editura Eminescu, 1986.

